

Więziennictwo w Lublinie w okresie okupacji niemieckiej (1939–1944)

W okresie okupacji niemieckiej na terenach Lubelszczyzny (1939–1944), najeźdźca powołał do istnienia ponad sześćset miejsc penitencjarnych rozmaitych typów. Dyskusja nad przejawami ich funkcjonowania była i jest przedmiotem badań historycznych, niemniej analiza dotychczasowego dorobku naukowego w tym względzie wykazuje luki. Niniejsza rozprawa stanowi próbę uzupełnienia niedostatków. Jej głównym celem jest holistyczna analiza nazistowskiego systemu więziennictwa w Lublinie, umożliwiającą odniesienie się do wcześniej ogłoszonych rezultatów badawczych.

Przedmiotem podjętych w rozprawie badań jest sam system więziennictwa. Analiza poszczególnych jego aspektów prowadzona jest za pomocą studium porównawczego, to zaś dokonano na kilku płaszczyznach, odpowiadających aspektom funkcjonowania niemieckich miejsc przetrzymywania, wyróżnialnym zarówno z poziomu administracyjnego, jak i z perspektywy osadzonych.

Niniejsza praca – poza wstępem i zakończeniem – składa się z pięciu rozdziałów, bibliografii i aneksu.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostały systemowe minima założeń niemieckiej struktury terroru na okupowanym obszarze Polski. Tam, gdzie było to konieczne, wskazano specyfikę ich implantacji na terenie Lubelszczyzny i w samym mieście stołecznym regionu. Drugi rozdział zawiera szczegółową rekonstrukcję faz i okresów procesu organizacji, wdrażania, a następnie działania systemu więziennictwa w Lublinie. Kolejny rozdział, trzeci, przedstawia funkcjonowanie niemieckiego systemu obozów, więzień, aresztów i pozostałych miejsc przetrzymywania w Lublinie w kontekście ogólnych założeń polityki okupanta. W rozdziale czwartym omówiona jest kwestia wpływu kadr niemieckich na działanie systemu penitencjarnego. Ostatni, piąty rozdział rozprawy dotyczy warunków bytowych w miejscach przetrzymywania.

Zakres badań, zrealizowany wedle powyższego schematu, ujawnia nieznane dotąd, nieoczywiste (*implicite*), bądź nieweryfikowalne elementy nazistowskiego okupacyjnego systemu więziennictwa w Lublinie. W pracy wykazano, że niemiecki system więziennictwa wdrożony w okresie II wojny światowej na terytoriach pozostających pod kontrolą III Rzeszy (w tym: w Lublinie) był strukturą *de facto* niemal autonomiczną, o *quasi*-chaotycznej

naturze, samodostosowującą się do zmiany realiów gospodarczych i politycznych w obrębie których egzystował. System ten, poprzez integralnie zeń wmontowany mechanizm doboru negatywnego, preferował i promował wszelkie inicjatywy, działania oraz mechanizmy o charakterze zbrodniczym, przestępczym i wywodzącym się z postaw ahumanitarnych. W wyniku tego, jak wspomniano, system wykazywał się znakomitą sprawnością destruktywną w stosunku do społeczeństw, którym został narzucony. Tym samym, okazał się wydajnym narzędziem realizacji założeń ideologicznych partii nazistowskiej i państwa niemieckiego.

Słowa kluczowe: Lublin, więziennictwo, system więziennictwa, okupacja niemiecka, Generalne Gubernatorstwo, obozy koncentracyjne, obozy pracy, więzienia, areszty, punkty zborne, Majdanek, KGL/KL Lublin, Zamek Lubelski, areszt „Pod Zegarem”.

Marcin
Michniowski
20.7.2023